

:

:

// :

:

«

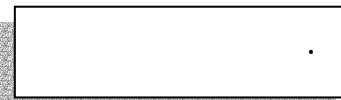
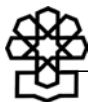
»

:

:

چکیده	۱
مقدمه	۱
۱. سوابق قانونی طرح	۲
۲. دلالت و ضرورت طرح	۳
۳. مفهوم کسب‌وکار خانگی و مزیت‌های آن	۴
۴. تأثیر کلان طرح	۵
۵. بررسی مواد پیشنهادی طرح ساماندهی مشاغل خانگی	۸
۶. پیشنهادهای سیاستی	۱۵
ضمائم	۱۶
ضمیمه ۱. عوامل مؤثر بر کسب‌وکار خانگی	۱۶
ضمیمه ۲. بخش غیررسمی و نقاط مشترک آن با مشاغل خانگی	۲۰
منابع و مأخذ	۲۲

در جدول ۱ سوابق قانونی مرتبط با ایجاد اشتغال از طریق کسب‌وکارهای کوچک و متوسط و نیز توانمندسازی زنان و جوانان که در زمره اهداف اصلی ارائه «طرح ساماندهی مشاغل خانگی» است به اجمال ارائه شده است:

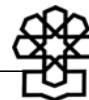
«	»	.
امکان اشتغال به‌کار و شرایط مساوی برای احراز مشاغل	اصل ۲۸	اساسی
ایجاد اشتغال مولد و کاهش نرخ بیکاری تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید و تنوع‌بخشی فعالیت به‌ویژه صنایع تبدیلی، کوچک و خدمات نوین	امور اقتصادی بندهای «۴۴» «۴۳»	سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه
اصلاح و تقویت نهادهای پشتیبانی‌کننده توسعه کارآفرینی و صنایع کوچک و متوسط	بند «ج» ماده (۲۱)	قانون برنامه چهارم توسعه
طراحی برنامه ویژه اشتغال، توانمندسازی حسب مشارکت‌های اجتماعی آموزش مهارت‌های شغلی و مهارت‌های زندگی برای سه دهک پایین درآمدی و ... کشور	بند «د» ماده (۹۵)	
اشتغال مولد (ظرفیت‌سازی برای اشتغال در واحدهای کوچک)، آموزش‌های هدف‌دار و معطوف به اشتغال	بند «و» ماده (۱۰۱)	
توانمندسازی جوانان، زنان، فارغ‌التحصیلان و سایر افراد جویای کار	ماده (۱۰۲) بند «الف»	

: قانون اساسی، سیاست‌های کلی برنامه چهارم و قانون برنامه چهارم توسعه.

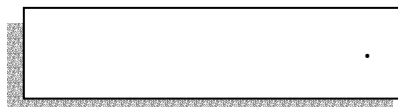
در ایران کسب‌وکارهای خانگی به‌صورت سنتی مرکز توجه بسیاری از خانواده‌های ایرانی بوده است.

تحقیقات بسیاری درباره کسب‌وکار خانگی و عوامل مؤثر بر آن صورت پذیرفته است که مهم‌ترین آن به‌صورت ذیل تقسیم‌بندی می‌شوند:^۱ عوامل مربوط به عوامل شخصی (ریسک‌پذیری،

1. مرکز پژوهش‌ها، خلاصه اظهارنظر کارشناسی درباره طرح ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، ۱۳۸۸ (جهت اطلاع بیشتر به بخش ضمیمه ۱ مراجعه شود).

مهارت‌های مدیریتی، گرایش به نوآوری و ...؛ عوامل مربوط به خانه و خانواده (تمایل اعضای خانواده برای پیوستن به کسب‌وکار؛ حاکمیت خانواده (تأثیر روابط خانواده و اهداف خانواده بر کسب‌وکار)؛ داشتن چشم‌انداز کاری (نقش اعضای خانواده در ایجاد چشم‌انداز کاری)؛ سایر عوامل خارجی (نظیر محیط فرهنگی، اجتماعی، محیط قانونی و سیاسی و محیط اقتصادی - فنی).

گسترش چشمگیر فعالیت‌های صنعتی و تنوع مشاغل موجود به همراه شرایط سخت رقابت اقتصادی در بازارهای گسترده و پیچیده داخلی و بین‌المللی، لزوم دخالت و ورود دولت‌ها از حیث حمایت‌های اقتصادی، اجتماعی عرصه‌های تولید و کسب‌وکار را موجه ساخته است و البته با وجود محدودیت منابع عمومی به لزوم یکسان بودن شرایط و ضوابط لازم در مشاغل و موقعیت‌های برابر جهت تأمین عدالت اجتماعی، نظام‌مند کردن و ساماندهی صنوف و مشاغل گوناگون در عرصه‌های متنوع کسب‌وکار توسط دولت‌ها را ایجاب می‌کند. بهره‌مندی عادلانه از منابع عمومی و حمایت‌های دولتی و نیز حفظ و تأمین حقوق و نیز رعایت تکالیف طرفین روابط کار از دیگر محاسن قانونمند کردن مشاغل است. در این راستا طرح ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی سعی در نظام‌مند کردن این مشاغل در جهت ایجاد و توسعه اشتغال، کمک به تحقق چشم‌انداز و توسعه کشور در افق ۲۰ ساله و تأمین امنیت و عدالت اجتماعی دارد.

در طی قرن‌های گذشته ایرانیان در استفاده صحیح از منابع کشاورزی و محصولات دامی ید طولایی داشته‌اند؛ اما به تدریج با ظهور انقلاب صنعتی، توسعه ابزار و اختراعات و ابداعات، زمینه تغییر نحوه تولید محصولات و خدمات کشاورزی و صنعتی و به تبع آن کسب‌وکار خانگی را فراهم نموده است. با شروع انقلاب اطلاعاتی، رویکرد جدیدی در رشد و توسعه کسب‌وکار خانگی پدیدار گردید. این رویکرد برای آن دسته از کسب‌وکارهای کوچکی که مکان برقراری محیط مناسب برای تولید و خدمات در بیرون از منزل میسر نمی‌شود، قواعدی را وضع کرد که برای کلیه کسب‌وکارهای کوچک، امکان فعالیت در منزل نیز فراهم آمد.

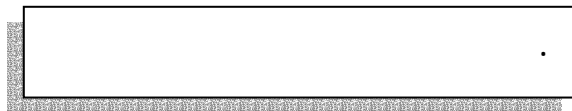
بدین ترتیب، محققین با نگاه به رویکردی جدید، امکان بهره‌مندی از مزیت‌های کسب‌وکار خانگی را مورد مطالعه قرار می‌دهند (پاول و ادوارد، ۱۳۸۵: ۸). در ذیل امواج گذار کسب‌وکارها به تصویر کشیده شده است.

در ایران نیز به دلیل تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی ما با سایر کشورها، رکن خانه و خانواده دارای تفاوت و مسائلی منحصر به فرد است که به نوبه خود دارای تأثیراتی مشابه یا متفاوت بر موضوعاتی همچون کسب‌وکار و اشخاص (مالکان یا مدیران) می‌گذارد که در نتیجه بتواند بسترساز ایجاد یک کسب‌وکار خانگی موفق باشد.

از سوی دیگر به نظر می‌رسد موضوع «ساماندهی مشاغل خانگی» با موضوع «ساماندهی اشتغال در بخش غیررسمی» می‌تواند ارتباط نزدیکی داشته باشد. نگاهی بر مطالعات انجام یافته در این خصوص نیز دلالت بر این دارد که براساس معیارها و ضوابطی همچون میزان تبعیت از قانون، مالکیت خانوادگی بنگاه، نوع کسب درآمد و ... می‌توان به زمینه‌هایی از وجود ارتباط میان این دو مفهوم پی برد. لذا تلاش برای رسمی نمودن بخشی از کسب‌وکارهای غیررسمی خانگی در زمره دلالت دیگر طرح «ساماندهی مشاغل خانگی» محسوب می‌شود که در نوع خود از اهمیت فراوانی برخوردار است.

کسب‌وکار خانگی کشاورزی محور

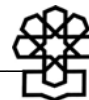
به آن بخش از کسب‌وکارهای خانوادگی گفته می‌شود که ممکن است لزوماً مشارکت همه اعضای خانواده را در بر نداشته و صرفاً یک یا چند نفر از اعضای خانواده به فعالیت اقتصادی مشغول باشند. از نظر ILO موقعیت مکانی یعنی وجود کسب‌وکار در منزل معیار تلقی نمودن آن به‌عنوان مشاغل خانگی است. این در حالی است که به کسب‌وکارهایی اطلاق می‌شود که فعالیت‌های اجرایی (مدیریتی - مالی)، عملیاتی آنها برعهده اعضای یک یا چند خانواده باشد و تصمیمات استراتژیک و سرنوشت‌ساز در مورد شرکت یا کسب‌وکار توسط آنها اتخاذ گردد.^۱

طبق نظر پژوهشگران سه مزیت شغلی بر کسب‌وکارهای خانگی، مترتب است:^۲

: مشاغل خانگی به راحتی می‌توانند سطوح بالاتری از حس

۱. سیدامیری، ۱۳۸۷: ۲.

2. Kellermanns, P. 316, 2005.

انسان دوستی را نسبت به شرکت‌های معمولی از خود نشان دهند.

. یک کسب‌وکار خانگی راحت‌تر از مدیرانی که باید به‌طور سالیانه

حساب پس دهند، می‌تواند به کارهای بلندمدت بیندیشد.

. کسب‌وکارهای خانگی مدت‌هاست که مزیت ارائه کیفیت و بها دادن به

مشتری را حفظ کرده‌اند.

به همین دلیل سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در عرصه بخش عمومی هر کشور باید توجه

ویژه‌ای نسبت به بهبودی، موفقیت و افزایش طول عمر این نوع کسب‌وکارها داشته باشند. لازمه این

توجه شناسایی عوامل مؤثر بر کسب‌وکار خانگی است.

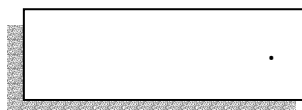
تحقیقات بسیاری درباره کسب‌وکارهای خانگی و عوامل مؤثر بر آن صورت پذیرفته است.^۱

به‌طور خاص در مدل بومی آن، سید امیری (۱۳۸۷) در رساله خود با عنوان «بررسی و تعیین

عوامل مؤثر بر رشد و توسعه کسب‌وکارهای خانوادگی در استان تهران» متغیرهای مؤثر بر رشد

مشاغل خانگی را در سه دسته عوامل فردی، عوامل خانوادگی و عوامل محیطی تقسیم‌بندی نموده

است.^۲

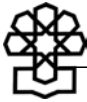

در ذیل برخی از فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی اجرای «طرح ساماندهی مشاغل خانگی» فهرست

شده‌اند. طبعاً موارد بسیاری را می‌توان در نظر گرفت که به این فهرست افزوده شوند.

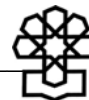
1. در جدول ضمیمه ۱ انتهای گزارش به‌طور خلاصه به آن اشاره شده است.

2. سید امیری، ۱۳۷۸: صص ۱۰۲-۱۰۴.

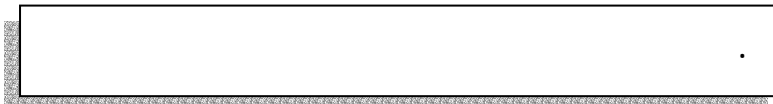
یکی از مهم‌ترین تأثیرات اجرای این طرح همان‌گونه که در جدول فرصت‌ها به‌عنوان اولین مورد نیز، آورده شده است، امکان برنامه‌ریزی برای بخش غیررسمی کسب‌وکارهای خانگی است. در تبیین ضرورت این مهم باید گفت امروزه در بسیاری از کشورهای در حال توسعه در کنار تولیدات خانگی برای مصرف شخصی و در کنار تولیدات سنتی و روستایی و همچنین بخش صنعتی مدرن شهری، بخش شهری دیگری وجود دارد که معمولاً شامل تولیدکنندگان جزء و کارکنان آنها، کسبه، پیشه‌وران و کارکنان تجاری و حمل‌ونقل می‌شود که از آنها تحت‌عنوان «بخش غیررسمی شهری» یاد می‌شود. این بخش در مقابل بخش رسمی شهری قرار دارد و براساس معیارها و ضوابطی خاص همچون آزادی ورود و خروج، اتکا به منابع داخلی، مالکیت خانگی یا خانوادگی بنگاه‌ها، عملکرد در مقیاس کوچک، کسب مهارت خارج از سیستم رسمی آموزش (استاد - شاگردی)، پایین بودن سطح سرمایه‌گذاری و کاربر (نه سرمایه‌بر) بودن فعالیت‌ها مشخص می‌شوند.

ذکر این نکته، ضروری است که تبیین مقوله «ساختار بخش غیررسمی» محدوده وسیعی است و منظور نظر ما در این قسمت از گزارش آن بخش از مشاغل خانگی هستند که به‌طور غیررسمی

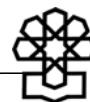
در شهرها و روستاها مشغول به فعالیت هستند. هدف از طرح این موضوع هم «رسمیت دادن» به بخشی از این نوع فعالیت‌ها و تا حد امکان ساماندهی آنها در قالب مشاغل خانگی است. به گونه‌ای که از حمایت قانونی و نهادی برخوردار شوند و البته این مهم به هیچ وجه «وضع قوانین و مقررات دست و پاگیر و مانع انجام فعالیت اقتصادی مولد» را تعقیب نمی‌کند.

در یک نگاه جامع‌تر به موضوع می‌توان گفت به‌طور کلی برای اشتغال زنان در مقایسه با مردان، شرایط کمتر مساعد می‌شود و از آن دسته از زنان که فرصت اشتغال می‌یابند، نیز شانس جذب آنها در بخش رسمی، بسیار کمتر از مردان است. اینجاست که از حیث سیاستگذاری و راهکار قانونی چند نکته اهمیت می‌یابد. اول اینکه ممکن است موانعی (بعضاً قانونی) بر سر اشتغال رسمی زنان در بازاری وجود داشته باشد که باید برای کاهش آن موانع اقدام سیاستی به‌کار گرفت. دوم اینکه براساس آمار و شواهد موجود برخلاف تصور کنونی (هم در مجامع سیاستگذاری و هم در مجامع علمی)، معمولاً بخش خدمات اصلی‌ترین بخش برای فعالیت‌های غیررسمی قلمداد شده است؛ درحالی که برآوردها خلاف این را بیان می‌کند. این مسئله به این دلیل است که فعالیت در بخش خدمات نیازمند ارتباط با مصرف‌کننده نهایی است، بنابراین برای جلب و جذب وی بنگاه یا واحد اقتصادی مجبور است در معرض دید باشد، دارای موقعیت مکانی باثبات باشد و اعتماد مصرف‌کننده را جلب کند. لذا این مهم باید به‌طور خاص در حین سیاستگذاری «طرح ساماندهی مشاغل خانگی» مدنظر قرار داشته باشد. این مسئله به‌عنوان فرصتی تلقی می‌شود که به‌واسطه آن سیاست‌گذاران می‌توانند در جهت ارتقای شرایط کمی و کیفی «اشتغال خانگی» بکوشند. نتیجه آن هم گسترش فرصت‌های شغلی برای افراد است که مایلند در منزل خدمات اجتماعی خود را به جامعه ارائه دهند. به‌ویژه اینکه تأسیس این‌گونه مشاغل در بخش خدمات علاوه‌بر آنکه سرمایه بسیار کمتر در مقایسه برای مثال بخش صنعت دارد، به محدود کردن گستره بخش غیررسمی نیز می‌انجامد. نکته آخر اینکه در یک خانوار یک‌سری تولیدات وجود دارد که می‌تواند به بخش بازاری اقتصاد راه یابد و در مقابل هم تولیدات بازاری وجود دارد که به تولیدات خانگی نیز وابسته هستند. لذا موضوع «ساماندهی حیطه‌ای از بخش غیررسمی» در قالب مشاغل خانگی از بعد اقتصاد کلان به لحاظ انعکاس آن در حساب‌های ملی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به بیان دیگر با «طرح ساماندهی مشاغل خانگی» در نهایت با این تدبیر امکان لحاظ کالا و خدمات ارائه شده توسط خانوار در آمار تولید ناخالص داخلی فراهم می‌شود.

در جدول ۲ شاکله طرح ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی ارائه شده است. توضیح کامل هر یک از اظهارنظرهای پیشنهادی مرکز بعد از جدول آورده شده است.

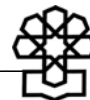
تعریف ارائه شده فاقد جامعیت لازم است به بند «۱-۵» گزارش مراجعه شود	منظور از مشاغل خانگی با کسب‌وکار خانگی، مشاغلی است که توسط عضو یا اعضای خانواده در فضای مسکونی و در قالب یک طرح کسب‌وکار مجاز، بدون مزاحمت و ایجاد اختلال در آرامش واحدهای مسکونی همجوار شکل می‌گیرد	(۱)	تعریف
اصولاً سازوکار شورایی در تلفیق با ساختار وظایف سلسله مراتبی نظام اداری و اجرایی فعلی تجربه موفقی نبوده است. به بند «۲-۵» گزارش، مراجعه شود	به منظور حمایت و گسترش مشاغل خانگی، شورای ساماندهی و حمایت از کسب‌وکار خانگی (که از این پس شورا نامیده می‌شود) با ترکیب زیر تشکیل می‌شود: ۱. وزیر کار و امور اجتماعی (رئیس شورا) ۲. وزیر صنایع و معادن یا نماینده او (عضو شورا) ۳. وزیر جهاد کشاورزی یا نماینده او (عضو شورا) ۴. وزارت بازرگانی یا نماینده او (عضو شورا) ۵. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات یا نماینده او (عضو شورا) ۶. وزیر رفاه و تأمین اجتماعی یا نماینده او (عضو شورا) ۷. وزیر تعاون یا نماینده او (عضو شورا) ۸. وزیر امور اقتصادی و دارایی یا نماینده او (عضو شورا) ۹. وزیر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی یا نماینده او (عضو شورا) ۱۰. رئیس کل بانک مرکزی یا نماینده او (عضو شورا) ۱۱. رئیس شورای عالی اسلامی استان‌ها یا نماینده او « » مصوبات شورا با امضای	(۲)	ایجاد شورای ساماندهی و حمایت از کسب‌وکار خانگی و معرفی اعضا

	وزیر کار و امور اجتماعی « کارگروه اشتغال و سرمایه‌گذاری استان‌ها به ریاست استاندار، موظف به اجرای مصوبات شورا و نظارت بر حسن اجرای این قانون در سطح استان می‌باشد		
پیشنهاد ایجاد «ستاد راهبری کسب‌وکار» به بند «۲-۵» مراجعه شود	۱. تعیین سیاست‌های اجرایی مشاغل خانگی، ۲. تعیین راهکارهای پیوند کسب‌وکار خانگی با بازار سرمایه بیرونی اعم از داخلی و بین‌المللی ۳. بررسی و تصویب دستورالعمل‌های حمایتی و تنظیمی دستگاه‌های اجرایی ذیربط در مورد مشاغل و کسب‌وکار خانگی ۴. ارزیابی مستمر نقش اجتماعی و اقتصادی مشاغل خانگی در توسعه ملی ۵. بررسی راهکارهای حمایتی مالی و تسهیلاتی از مشاغل خانگی ۶. بررسی پیشنهاد‌های دستگاه‌های اجرایی و کارگروه‌های استانی جهت اتخاذ تصمیمات مقتضی ۷. ارزیابی عملکرد دستگاه‌های ذیربط در اجرای مصوبات قانونی و مقررات حمایتی از مشاغل و کسب‌وکار خانگی ۸. تعیین ضوابط صدور مجوز مشاغل خانگی ۹. سیاستگذاری پوشش‌های حمایتی مورد نیاز مصوبات شورا در محدوده اختیارات مذکور برای کلیه دستگاه‌های اجرایی لازم‌الاجراست	(۳)	وظایف و اختیارات شورا
جایگاه نظارتی مجلس شورای اسلامی از طریق ارائه گزارش به مجمع ناظرین اشتغال استان‌ها تبیین گردد به بند «۳-۵» مراجعه شود	وزارت کار و امور اجتماعی موظف است سازوکار مناسب را برای ایجاد ساختار دبیرخانه دائمی شورا با هماهنگی معاونت منابع انسانی ریاست جمهوری فراهم کند	(۴)	وظایف رئیس شورا
با توجه به پیشنهاد «ایجاد ستاد راهبری کسب‌وکار» رابطه و نحوه تعامل دستگاه‌ها و نهادها با این ستاد از جانب قوه مجریه طرح و بسط می‌یابد	کلیه دستگاه‌های عضو شورا موظفند راهکارهای حمایتی، نظارتی و تسهیل‌کننده ایجاد و توسعه مشاغل خانگی مجاز را در قالب دستورالعمل، حداکثر ظرف دو ماه از تاریخ تصویب این قانون تدوین و جهت تصویب به شورا ارائه نمایند	(۵)	وظایف اعضای شورا

<p>به بند «۸-۵» مراجعه شود</p>	<p>مشاغل و کسب و کارهای خانگی که با مجوز وزارت کار و امور اجتماعی یا واحدهای تابعه آن فعالیت می‌نماید، از مزایای ذیل برخوردار می‌شود:</p> <p>۱. معافیت مالیاتی ناشی از درآمدهای کسب و کار خانگی</p> <p>۲. معافیت از عوارض اداری و تجاری تعیینی و مصوب شوراهای اسلامی شهرها و روستاها</p> <p>۳. برخورداری از نرخ ترجیحی مصارف آب، برق و سوخت مصرفی</p> <p>۴. عدم نیاز به تغییر کاربری مسکونی</p> <p>۵. معافیت از حداقل بیست درصد (۲۰٪) از حق بیمه درمانی و بازنشستگی سازمان تأمین اجتماعی خویش‌فرمایی مشابه با سایر مشاغل خویش‌فرمایی</p> <p>۶. استفاده از تسهیلات بانکی به ویژه قرض الحسنه بانکها و صندوق مهر امام رضا (ع)</p> <p>« » کلیه بانکها و مؤسسات اعتباری بانکی موظفند همه ساله سی درصد (۳۰٪) از منابع قرض الحسنه را به مشاغل موضوع این قانون اختصاص دهند</p> <p>« » بانک مرکزی موظف است با هماهنگی وزارت کار و امور اجتماعی، نحوه توزیع منابع قرض الحسنه برای مشاغل کسب و کار خانگی را با توجه به اولویت و اهمیت انواع مشاغل خانگی و سهم هر استان تعیین و ابتدای هر سال به بانکها و مؤسسات اعتباری ابلاغ نماید</p>	<p>(۶)</p>	<p>(فرایند کار) تشویق و ترغیب مشاغل خانگی</p>
<p>نیاز به بازنگری؛ به بند «۴-۵» و «۸-۵» مراجعه شود</p>	<p>تشکیل خوشه‌ای کسب و کار خانگی نیز از مزایای در ماده (۶) فوق برخوردار خواهند بود</p>	<p>(۷)</p>	<p>(فرایند کار) حمایت‌ها</p>
<p>وزارت کار و امور اجتماعی موظف است در قالب ستاد راهبری کسب و کار با همکاری سایر نهادها و سازمان‌ها فهرست مشاغل مجاز خانگی را همه ساله تعیین و اعلام نماید</p>	<p>وزارت کار و امور اجتماعی موظف است ضمن شناسایی مشاغل کسب و کار خانگی، فهرست مشاغل مجاز خانگی را همه ساله تعیین و اعلام نماید</p>	<p>(۸)</p>	<p>(فرایند کار) ساماندهی و راهبری</p>
<p>مقید شدن طرح به یک فصل از قانون کار منطقی به نظر نمی‌رسد، به بند «۵-۵» مراجعه شود</p>	<p>صاحبان مشاغل کسب و کار خانگی موظف به رعایت ضوابط و دستورالعمل‌های موضوع مبحث دوم فصل چهارم قانون کار می‌باشند</p>	<p>(۹)</p>	<p>(فرایند کار) رعایت ضوابط قانون کار (مبحث دوم فصل)</p>

			چهارم)
	و نظارت بر این امر برعهده وزارت کار و امور اجتماعی است. مالکان، صاحبان کسب و کار خانگی و کارفرمایان موظف به همکاری با بازرسان موضوع قانون کار خواهند بود صاحب مجوز به منزله کارفرما تلقی می‌گردد		
ضرورتی به نوشتن این ماده وجود ندارد. به بند «۶-۵» مراجعه شود	سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای موظف است با هماهنگی سایر دستگاه‌های مسئول آموزش‌های مهارت فنی نسبت به برنامه‌ریزی مستمر آموزش صاحبان کسب و کار خانگی به تناسب بازار کار اقدام نموده و همه‌ساله قبل از تدوین لایحه بودجه سالیانه، برنامه‌های عملیاتی مذکور را به تصویب شورا برساند	(۱۰)	فرایند کار) آموزش و ترویج
به دلیل اینکه این ماده هیچ‌گونه الزامی را برای دولت مبنی بر پیش‌بینی بار مالی مورد نظر در لوائح بودجه سنواتی نمی‌کند، پیشنهاد می‌شود این عبارت جایگزین عبارت ماده (۱۱) شود دولت موظف است هر ساله بار مالی معادل معافیت حق بیمه موضوع بند «۵» ماده (۶) این قانون را برآورد و در لایحه بودجه سالانه کشور منظور نماید	ماده ۱۱ - سازمان تأمین اجتماعی موظف است در چارچوب سیاست‌های اجرایی شورا نسبت به برآورد اعتبار مورد نیاز پوشش‌های حمایتی و بیمه‌ای شاغلان خانگی موضوع این قانون اقدام نماید. وزارت رفاه و تأمین اجتماعی موظف است سالانه به میزان حداقل بیست درصد (۲۰٪) معادل تخفیف موضوع ماده (۶) این قانون را جهت درج در لایحه بودجه عمومی سالانه به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی اعلام نماید	(۱۱)	پوشش بیمه‌ای و تأمین اجتماعی
مرکز پژوهش‌ها نظری ندارد	ماده ۱۲ - کلیه شهرداری‌ها موظفند به تناسب تعداد و تنوع کسب و کار خانگی، مکان‌های مناسبی را برای عرضه محصولات صاحبان مشاغل مذکور به صورت دوره‌ای در روزهای مشخص هفته، تأمین نمایند. شورای اسلامی هر شهر موظف است در تنظیم بودجه سالانه شهرداری، در چارچوب سیاست‌های اجرایی شورا پیش‌بینی‌های لازم برای تحقق این ماده را بنماید	(۱۲)	راه‌اندازی نمایشگاه و عرضه محصولات
پیشنهاد می‌شود شاخصی برای ارزیابی عملکرد تعیین و گنجانده شود. به بند «۷-۵» مراجعه شود	صدا و سیما موظف است در جهت توسعه فرهنگ مشاغل خانگی و انسجام بخشی به مشاغل مذکور، با همکاری وزارت کار و امور اجتماعی به صورت مستمر در تولید برنامه‌های آموزشی و ترویجی اقدام نماید	(۱۳)	آموزش و ترویج

در ذیل توضیح کامل هر یک از پیشنهادهای کارشناسی مرکز درباره مواد «طرح ساماندهی مشاغل خانگی» آورده شده است.

. -

(مطابق با ماده (۱)، تعریف ارائه شده از مشاغل خانگی فاقد جامعیت لازم است. براین اساس لازم است معیارهای لازم از جمله حفظ اصول انسانی در محل کار (خانه)، تأکید بر کیفیت خدمات ارائه شده، اتکا به منابع داخلی، مقیاس کوچک و... در تعریف گنجانده شوند.

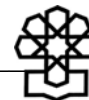
. - ( ) ( )

- علی‌رغم رویه موجود در زمینه ایجاد و گسترش شوراهای مختلف عالی که در زمینه‌های گوناگون، سیاستگذاری و تهیه و تصویب مقررات لازم‌الاجرا در حوزه‌های تخصصی را برعهده دارند باید گفت اصولاً از منظر حقوق اساسی اختیار تصویب قوانین و مقررات لازم‌الاجرا اولاً و بالذات در صلاحیت مجالس قانون‌گذاری بوده، ثانیاً و بالعرض با تجویز قانون اساسی در صلاحیت هیئت وزیران و هر یک از وزرا در حیطه وزارتخانه‌های خود می‌باشد. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز در اصل ۸۵ قانون اساسی این موضوع را تصریح نموده و تأکید می‌کند «سمت نمایندگی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست. مجلس نمی‌تواند اختیار قانون‌گذاری را به شخص یا هیئتی واگذار کند...». استثناهای وارد بر این امر نیز در همین اصل پیش‌بینی شده است که عبارت‌اند از:

الف) اختیار تصویب برخی قوانین توسط کمیسیون‌های داخلی مجلس در موارد ضروری و جهت اجرای آزمایشی،

ب) اختیار تفویض تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت به کمیسیون‌های ذیربط یا دولت.

در این زمینه برخی وظایف و اختیارات شوراهای ساماندهی و حمایت از کسب‌وکار خانگی که از ماهیت تقنینی برخوردارند در تعارض با اصل فوق‌الذکر به نظر می‌رسند از جمله: بندهای «۳» و به‌خصوص «۸» ماده (۳)، همچنین عضویت رئیس کل بانک مرکزی و رئیس شورای عالی اسلامی استان‌ها یا نمایندگان آنها و نیز امکان حضور نمایندگان وزرای نامبرده شده در ماده (۲) به‌جای خود وزرا، ترکیب و ماهیت این شورا را از کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر - مذکور در اصل ۱۲۸ قانون اساسی - متمایز می‌کند و لذا وظایف و اختیارات مذکور در بندهای «۳» و «۶» و «۸» ماده (۳) حتی در صورت عدم اعتقاد به ماهیت تقنینی برای آنها، غیرقابل جمع با اصل ۱۳۸ قانون اساسی است. به‌خصوص آنکه مصوبات کمیسیون‌های متشکل از چند وزیر به تصریح اصل ۱۳۸ قانون اساسی پس از تأیید رئیس‌جمهور لازم‌الاجراست که چنین قیدی نیز برای مصوبات شورا

پیش‌بینی نشده است.

اصولاً استقرار سازوکار شورایی در تلفیق با ساختار وظایف سلسله مراتبی نظام اداری و اجرایی فعلی، تجربه موفقی نبوده است، چرا که سازوکار «شورا» باعث توزیع مسئولیت‌ها و اختیارات بین اعضا گردیده و در نهایت منجر به ضعف پاسخگویی و فقدان پاسخگویی واحد می‌شود. پیشنهاد می‌شود با توجه به تجربه راه‌اندازی و حمایت از بنگاه‌های کوچک و زودبازده و به‌ویژه وجود زیرساخت‌های لازم از قبیل سامانه کسب‌وکار ... «ستاد راهبری کسب‌وکار با محوریت وزارتخانه‌های اقتصادی و اجتماعی ایجاد گردد که یکی از وظایف آن راهبری «مشاغل خانگی» باشد. براین اساس ریاست ستاد از طریق رئیس‌جمهور انتخاب شده و کار گروه اشتغال و سرمایه‌گذاری استان‌ها به ریاست استاندار موظف به همکاری اجرایی با ستاد مذکور با هدف تسهیل در فضای کسب‌وکار به‌ویژه فعالیت مشاغل خانگی خواهند بود.

- براساس ماده (۳) پیشنهاد ایجاد ستاد راهبری «کسب‌وکارهای کوچک و متوسط» به تبع وظایف این ستاد و در راستای حمایت از مشاغل خانگی قابل تبیین است که از میان موارد پیشنهادی ذیل ماده (۳) در طرح، بند «۳» و «۸» قابل تدقیق و پیگیری است و سایر موارد به اختیارات نهاد اجرایی راهبرنده برمی‌گردد.

- با عنایت به شأن و جایگاه قوه مقننه شایسته است مجلس از جایگاه نظارتی و از طریق مجمع ناظرین اشتغال استان‌های هیئت عالی نظارت، پیامدهای طرح را از دولت بازکاوی نموده و از دولت بخواهد تا تحقق اهداف و تکالیف مورد نظر را هر چه مطلوب‌تر تدارک نماید و گزارش‌های مستمر و ادواری به مجلس ارائه نماید.

براین اساس و مطابق با پیشنهاد ایجاد «ستاد راهبری کسب‌وکارهای کوچک» مواد (۴) و (۵) نیاز به بازنگری دارد.

- ماده (۷) بدین شکل اصلاح می‌شود «تشکل‌های خوشه‌ای کسب‌وکار خانگی» همانند سازوکار حمایت از سایر کسب‌وکارهای خوشه‌های مشروط به رعایت موارد و شرایطی که ستاد راهبری مجاز بداند مورد حمایت قرار می‌گیرند.

- در ارتباط با مشمولیت قانون کار و مرتبط ساختن طرح مذکور به قانون کار به موجب ماده (۹) طرح باید گفت؛ اصولاً قانون کار به منزله یک بسته سیاستی (پکیج) بوده و دارای بخش‌های به هم پیوسته است، لذا مقید شدن طرح مذکور به یک فصل از این قانون چندان منطقی به‌نظر نمی‌رسد. از طرفی دیگر به‌عنوان نمونه طبق ماده (۹۸) قانون کار مندرج در مبحث دوم فصل چهارم قانون کار، بازرسان کار و کارشناسان بهداشت کار در هر موقع از شبانه‌روز می‌توانند به بازرسی بپردازند. بنابراین بدیهی است که این اختیارات را نمی‌توان به مشاغل خانگی تعمیم داد چون در

تبصره همین ماده آمده است که «ورود بازرسان کار به کارگروه‌های خانوادگی منوط به اجازه کتبی دادستان محل خواهد بود».

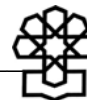
- سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای یک رسالت کلی دارد. این رسالت می‌تواند در جهت پربارتر شدن مهارت اعضای شرکت‌های خصوصی، تعاونی، مشاغل خانگی و غیره باشد. ضرورتی به نوشتن ماده (۱۰) در طرح وجود ندارد. علی‌القاعده سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای متناسب با نیاز جامعه و توانایی مالی و اعتباری خویش در جهت توسعه آموزش به‌عنوان یک رسالت حرفه‌ای گام برمی‌دارد.

- توصیه‌هایی مانند توصیه مذکور در ماده (۱۳) مادام که شاخص‌های ارزیابی عملکرد برای آنها تدوین نشود راه به جایی نمی‌برد. پیشنهاد می‌شود اولاً به جای صدا و سیما، صدا و سیمای استانی مکلف به ترویج مشاغل خانگی شوند و ثانیاً شاخصی (مثلاً ۳۰ ساعت برنامه مستند در سال) برای ارزیابی عملکرد تعیین شود.

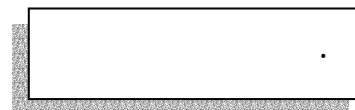
(پیش‌بینی معافیت مالیاتی در مواد (۶) و (۷) طرح نسبت به مشاغلی که در حال حاضر مشغول فعالیت هستند علاوه بر مغایرت با اصل ۷۵ قانون اساسی به دلیل تقلیل درآمد عمومی و عدم پیش‌بینی طریقه جبران آن، به نوعی مشوق صاحبان برخی مشاغل کوچک جهت انتقال کسب‌وکار خود از محیط‌های صنعتی و نیمه‌صنعتی به فضاهای مسکونی خواهد بود که این موضوع هم سوءاستفاده از مزایای طرح محسوب می‌شود و هم در تعارض با سیاست‌های تقنینی و اجرایی جمع واحدهای صنعتی در شهرک‌های صنعتی و تشکیل خوشه‌های صنعتی است.

(بند «۵» ماده (۶) دارای ابهام است. اگر منظور از ۲۰ درصد حق بیمه همان سهم کارفرما است، باید تصریح شود. در این صورت مشاغل خانگی که دارای ۵ نفر کارگر یا کمتر هستند؛ براساس قوانین موجود از پرداخت حق بیمه سهم کارفرما معافند و نیازی به قانون‌گذاری جدید ندارد.

اگر منظور این است که این کارگاه‌ها با هر تعداد کارگر مشمول این معافیت باشند، این موضوع منجر به سوءاستفاده‌های زیادی خواهد شد. چرا که راه را برای تنظیم لیست‌های غیرواقعی با ذکر نام کسانی که واقعاً شاغل نیستند برای استفاده از حمایت‌های دولتی موضوع ماده (۱۱) باز می‌کند. همان‌طور که این امر در موارد مشابهه‌های سنگینی را به نظام بیمه اجتماعی وارد ساخته است. براساس قوانین و رویه‌های قانون‌گذاری کشور، هرگاه کارفرما از پرداخت حق بیمه معاف می‌شود، معادل بار مالی آن به صراحت بر عهده دولت گذارده می‌شود تا از طریق بودجه‌های سالیانه تأمین گردد. در این مورد با آنکه در ماده (۱۱) طرح اشاره شده، اما تصریح بر تعهد دولت

به جبران بار مالی ناشی از بند «۵» ماده (۶) لازم به نظر می‌رسد. علاوه بر آنچه گفته شد در بند «۵» ماده (۶) عبارت بعد از «سازمان تأمین اجتماعی» تا آخر جمله اضافه است و موجب اختلاف برداشت خواهد شد. چرا که بسیاری از شاغل خویش‌فرمایی هنوز مشمول معافیت از حق بیمه سهم کارفرما نیستند و اصولاً اگر مشابهت با سایر مشاغل خویش‌فرمایی موردنظر است، قوانین موجود کفایت خواهد کرد.

ایجاد «ستاد راهبری توسعه کسب‌وکارهای کوچک» با اهداف استفاده از توان کلیه وزارتخانه‌های اقتصادی و متشکل از نهادهای اجرایی با هدف تسهیل و رونق کسب‌وکار در کشور و گنجانیدن «طرح ساماندهی مشاغل خانگی» البته با لحاظ عدم ایجاد بار مالی اضافی از اهمیت بسزایی برخوردار است.

هر چند ایجاد و توسعه مشاغل خانگی یکی از راهکارهای ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری محسوب می‌شود، اما نظر به اهمیت و جایگاه مقدس نهاد خانواده در جامعه اسلامی کشور که در اصل دهم قانون اساسی نیز به آن اشاره شده که همه قوانین و مقررات باید در جهت پاسداری از قداست خانواده باشد، جا دارد تا این موضوع در طرح نمایندگان محترم مورد توجه قرار گرفته و با اضافه کردن یک تبصره در ذیل ماده (۳) و یا درج ماده جداگانه‌ای، لزوم توجه شورای ساماندهی مشاغل خانگی به این موضوع در تدوین سیاست‌های اجرایی مشاغل خانگی و سایر وظایف این شورا مورد تأکید قانونگذار قرار گیرد.

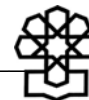
اصل شناسنامه‌دار کردن و ساماندهی صنوف و مشاغل خانگی مسئله‌ای است مهم و قابل تأیید، اما موضوع مهم‌تر از آن شناسایی و لحاظ فرصت‌ها و تهدیدهایی است که پیش‌روی این طرح قرار دارد که بی‌تردید توجه ویژه‌ای را می‌طلبد. به‌طور خاص اینکه به بازار کالاها و خدمات کشور محصولات و خدمات ارائه شده از سوی کسب‌وکارهای خانگی افزون می‌شود تردیدی وجود ندارد، لکن نظر به عدم موجود بودن آمار کافی و دقیق از این بخش نمی‌توان درخصوص ابعاد فعلی و آتی مشاغل خانگی از جنبه گستره بازار، میزان اشتغال و ارزش‌افزوده آن اظهارنظر قطعی نمود. براین‌اساس اجرای طرح به‌صورت آزمایشی و نمونه در یک منطقه از کشور تحت نظارت و هدایت ستاد پیشنهادی «راهبری کسب‌وکار» پیشنهاد می‌شود.

☐ ریسک‌پذیری مالک ۳. درک مالک از مخاطره ۴. پیگیری کسب‌وکار با احتمال شکست		رشد و توسعه یک کسب‌وکار خانوادگی ۵. افزایش در میزان فروش ۶. افزایش تعداد کارمندان ۷. بهبود کیفیت محصول ۸. صادراتی شدن محصول
☐ مهارت‌های مدیریتی مالک ۵. توان تصمیم‌گیری ۶. سازمان‌دهی ۷. کار تیمی ۸. مهارت در امور فنی تولید		
☐ گرایش مالک به نوآوری ۷. تولید و توسعه محصولی جدید ۸. بهبود ظاهر و عملکرد محصول ۹. نوآوری در فرایندهای تولید ۱۰. نوآوری در فنون بازاریابی ۱۱. سرمایه‌گذاری روی بخش R&D ۱۲. ایجاد محصولی خاص که در جامعه نیست		
☐ تمایل اعضای خانواده برای پیوستن به کسب‌وکار تمایل هریک از اعضای خانواده برای حضور در کسب‌وکار		
☐ حاکمیت و کنترل خانواده ۳. تأثیر روابط خانواده و اهداف خانواده بر کسب‌وکار ۴. تصمیم‌گیری‌های کسب‌وکار با توجه به خانواده		
☐ داشتن چشم‌انداز کاری ۱. نقش اعضای خانواده در ایجاد چشم‌انداز کاری در مالک ۲. وجود چشم‌انداز کاری در مدیر		
☐ محیط فرهنگی - اجتماعی ۵. تشویق فعالیت‌های تولیدی از سوی افراد جامعه ۶. وجود دیدگاه مناسب نسبت به راه‌اندازی کسب‌وکار مستقل ۷. تعهد به کار و مسئولیت‌پذیری ۸. توجه به مسئولیت اجتماعی		
☐ محیط سیاسی - قانونی ۵. امنیت سیاسی ۶. اعطای مجوزها ۷. کمک‌های فنی، آموزشی و مدیریتی ۸. تسهیلات مالی دولتی		
☐ محیط اقتصادی - فنی ۵. تقاضا برای محصول نهایی ۶. تورم ۷. دسترسی به منابع ۸. وجود بازار آزاد		

سیدامیری، ۱۳۸۷: ۱۰۲.

۱. در این جدول کسب‌وکار خانگی به‌عنوان متغیر وابسته و عوامل مؤثر بر آن به‌عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده‌اند.

در ذیل هر یک از عوامل مؤثر بر کسب‌وکار خانگی (مورد اشاره در جدول ۱ ضمیمه) تبیین شده است:

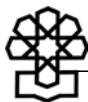
: تفاوت‌های جنسیتی (مرد و زن) بارها از سوی محققان در مطالعات مرتبط با عملکرد کسب‌وکارها مورد بررسی قرار گرفته است در تحقیقاتی که توسط برخی از دانشمندان از جمله (Fasci & Valdez,) و (Reynolds, 1993), (Loscocco, Robinson, Hall & Allen, 1991) انجام گرفته عامل تفاوت جنسیت به‌عنوان عاملی در تفاوت عملکرد و موفقیت مالی کسب‌وکارهای کوچک (SME)^۱ هایی که توسط مردان اداره می‌شوند با SMEهایی که توسط زنان اداره می‌شوند معرفی شده است. در حقیقت آنها عنوان کرده‌اند که SMEهایی که توسط مردان اداره می‌شوند دارای موفقیت مالی، عملکرد و رشد بیشتری هستند. بنابراین در این تحقیق نیز عامل جنسیت به‌عنوان تفاوت جنسیتی (زن و مرد) مالکان در نظر گرفته می‌شود و فرض بر این است که کسب‌وکارهای خانوادگی که توسط مردان اداره می‌شود دارای رشد بیشتری هستند.

: عامل میزان تحصیلات مالک دارای نتایج متناقضی در مطالعات مربوط به کسب‌وکارهاست برای مثال در تحقیقی که توسط لوزیر^۲ بر روی مالکان ۲۱۶ کسب‌وکار کوچک انجام شد وی عنوان کرد که کارآفرینانی که تحصیلات دانشگاهی کمتر از ۳ سال دارند در کسب‌وکار خود موفق‌تر هستند. از سوی دیگر کوپر، گسکن و وو^۳ در تحقیقی که در سال ۱۹۹۴ انجام دادند دریافتند که کارآفرینانی که فاقد تحصیلات دانشگاهی هستند نسبت به آنهایی که تحصیلات دانشگاهی دارند در کسب‌وکار خود ناموفق‌تر هستند. همچنین در تحقیقی که توسط رادرفرد، مک‌مولان، اوزوالد^۴ در سال ۲۰۰۱ بر روی ۲۰۰۰ شرکت کوچک و متوسط انجام گرفت مشخص شد که شرکت‌هایی که مالکان آنها دارای تحصیلات دانشگاهی هستند دارای نرخ‌های بالاتری در بازدهی سهام، فروش و نقدینگی می‌باشند. در این تحقیق عامل تحصیلات به‌عنوان عاملی که دارای رابطه مثبتی با عملکرد و رشد است در نظر گرفته شده است.

: تمایل به ریسک‌پذیری عبارت است از پذیرش مخاطرات و ریسک‌های معتدل که می‌توانند از طریق تلاش‌های شخصی مهار شوند هنگام در نظر گرفتن هرگونه ریسک، دو عنصر در ایجاد این مفهوم نقش دارند، یکی سطح درک فرد کارآفرین یا مالک کسب‌وکار از مخاطره در آغاز هر فعالیت مخاطره‌آمیز و دیگری احتمال شکست در صورت ناموفق بودن آن فعالیت است (احمدپور، ۱۳۸۴، ص ۸۴). در این پژوهش با در نظر گرفتن این دو عنصر، عامل ریسک‌پذیری به‌عنوان عاملی که دارای رابطه مثبت با رشد و توسعه یک کسب‌وکار خانوادگی است، در نظر گرفته

---

1. Small and Medium Enterprise
2. Lussier, 1995.
3. Cooper, Gascon and Woo
4. Ratherford, McMullen and Oswald

شده است.

: نوآوری را می‌توان فرایندی تعریف کرد که طی آن فنون، تولیدات و خدمات جدید به سیستم اقتصادی معرفی می‌شوند و طبق تعریف پیتر دراگر نوآوری به معنای ابزار ویژه‌ای از کارآفرینی است که منابع را با ایجاد یک ارزش جدید پیوند می‌دهد. طبق تعریف نوآوری، گرایش به نوآوری به معنای میزان تمایل کارآفرین یا مالک کسب‌وکار جهت ایجاد فنون، تولیدات، خدمات و ارزش‌های اقتصادی جدید است. در این تحقیق عامل نوآوری این فاکتورها در نظر گرفته شده است، ۱. تولید و توسعه محصول یا ارائه خدمتی جدید، ۲. بهبود ظاهر و عملکرد محصول موجود، ۳. ایجاد محصولی خاص یا ارائه خدمتی که در بازار نیست، ۴. سرمایه‌گذاری روی تجهیزات R&D^۱ برای به‌دست آوردن مزیت رقابتی، ۵. نوآوری در فنون بازاریابی، ۶. نوآوری در فرایندهای تولید کالا یا ارائه خدمات.

: حاکمیت و کنترل خانواده بدین معناست که تا چه حد روابط خانوادگی و اهداف خانواده بر روابط کاری اعضا و اهداف کسب‌وکار تأثیرگذار است و همچنین رویه‌های تصمیم‌گیری در کسب‌وکار تا چه میزان تحت تأثیر خانواده قرار می‌گیرد. ما در این تحقیق بررسی می‌کنیم که اهداف کلان و کلی خانواده تا چه حد بر رویه‌های تصمیم‌گیری در کسب‌وکار خانوادگی تأثیرگذار است.

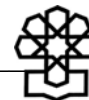
: این متغیر را می‌توان بدین‌گونه توصیف کرد که اعضای خانواده تا چه حد خواهان حضور در کسب‌وکار خانگی و صرف وقت و تلاش برای موفقیت کسب‌وکار هستند.

: کینگ، سلمن و فملا^۲ (۲۰۰۱) بیان کردند که همان‌طور که کسب‌وکار رشد می‌کند و پیچیده‌تر می‌شود، تقاضا برای تخصص در نقش‌ها و تعداد افراد برای لایه‌های مدیریتی افزایش می‌یابد و نقش مدیریتی پیچیده می‌شود. در این تحقیق ما مؤلفه‌های توان تصمیم‌گیری، سازماندهی و کار تیمی و مهارت‌های فنی را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

: ادبیات موجود در مورد برنامه‌ریزی استراتژیک کسب‌وکارهای خانگی نشان می‌دهد که مالکان این نوع کسب‌وکارها تمایل کمتری برای داشتن این نوع برنامه‌ریزی دارند.^۳ از طرفی استراتژی‌های سازمان‌ها را می‌توان به استراتژی‌های تمرکز داخلی و خارجی تقسیم کرد؛ معمولاً یک سازمان کارآفرین، بیشترین تأثیر را بر روی استراتژی تمرکز داخلی دارد. استراتژی‌های تمرکز داخلی عبارت‌اند از:

---

1. Research and Development
2. King, Solomon and Fernald
3. Dail & Dollinger, 1993; Geeraerts, 1984.

۱. توسعه بازار،
۲. توسعه محصولات و خدمات،
۳. نوآوری محصولات و خدمات،
۴. تنوع‌سازی.

: براساس دیدگاه «شاپرو»^۱ و «سوگل»^۲ جو سیاسی - اقتصادی حاکم

بر جامعه یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های محیطی در تأسیس سازمان‌های جدید و کارآفرینی است و امنیت سیاسی و مذهبی باعث ارتقای کارآفرینی می‌شود. موارد تحفیف‌های مالیاتی از طرف دولت و سنجش آن از طریق پرسش‌نامه که آیا تخفیف‌های مالیاتی برای حمایت از رشد کسب‌وکار وجود دارد یا خیر، وام‌های بانک‌های دولتی،^۳ اعطای مجوز^۴ و امنیت سیاسی در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است.

: عوامل متعدد و گسترده اقتصادی وجود دارند که بر سطح فعالیت‌های

کارآفرینانه تأثیر می‌گذارند. برخی از مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از:

۱. تقاضا برای محصول نهایی،
۲. تورم،
۳. مالیات،
۴. دسترسی به ورودی‌ها - منابع اولیه^۵ تمرکز می‌کنیم.

: براساس یافته‌های «شریف»، فرهنگ ممکن است از خانواده، مذهب

یا جامعه نشئت بگیرد برای مثال احترام به بزرگ‌ترها در روابط اجتماعی افراد از فرهنگ خانوادگی آنها ناشی می‌شود. فرهنگ توسط محققان زیادی بررسی شده است از جمله هافستد که در این پژوهش ۴ بعد فرهنگی تعهد به کار و مسئولیت‌پذیری، تیم محوری، میزانی که فعالیت‌ها به صورت تیمی مدیریت می‌شود تا انفرادی، توجه به مسئولیت اجتماعی، کار در شرایط عدم اطمینان را مورد سنجش قرار می‌دهد.

: رشد کسب‌وکار به معنی افزایش در میزان فروش (مقداری) سال

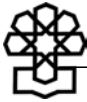
جاری کسب‌وکار نسبت به سال مالی گذشته است (این معیار یک‌ساله در تحقیقات محققینی همچون را در فورد، بالر و مک مولان^۶ (۲۰۰۳) و شولدز و همکاران^۷ (۲۰۰۱) مورد استفاده قرار گرفته است

---

1. Shaproo
2. Sogol
3. Hollingsorth & Hand, 2000.
4. Kent, 1999.

5. سیدامیری، ۱۳۸۷: ۲۶.

6. Ratherford, Buller & McMullen
7. Schuldz et al

و معیارهای افزایش تعداد کارمندان کسب‌وکار،^۱ بهبود کیفیت محصول، افزایش تنوع محصول

براین اساس می‌توان گفت «فعالیت در مشاغل خانگی» با «فعالیت در بخش غیررسمی» دو نقطه اشتراک دارند. اشتراک اول به انگیزه فعالیت بر می‌گردد. در توضیح این مطلب اینکه؛ در متون اقتصاد خرد، انگیزه فعالیت بنگاه کسب سود است و صاحبان بنگاه در پی کسب سود حداکثر، اما حضور در مشاغل خانگی و نیز صرفاً ایجاد شغل است به همین دلیل است که در این بخش ایجاد بنگاه براساس امکانات عرضه و تقاضا و بازدهی سرمایه نیست، بلکه نیروی کار این بخش با سرمایه و حمایت اندک فقط به ایجاد شغل فکر می‌کند.^۲ نقطه دوم اشتراک در ویژگی‌ها و معیارهای ذیل خلاصه می‌شود:^۳

پایین بودن هزینه مالی و زمانی ورود و خروج به دلیل برخی از ناکارآمدی‌ها و البته نبود قوانین و مقررات پشتیبانی‌کننده و نیز پایین بودن سطح سرمایه و مهارت مورد نیاز موجب گردید که «بنگاه‌های خانگی» و «شاغلین بخش غیررسمی» انعطاف‌پذیری بالایی در ورود و خروج به بازار داشته باشند.

توان اندک سرمایه‌گذاری و پایین بودن سطح مهارت و دانش مورد نیاز در «مشاغل خانگی» و نیز «بخش غیررسمی» موجب شده که شبکه ارتباط با سایر مشاغل را محدود و آنان را متکی به منابع خود کند.

ایجاد بنگاه اقتصادی و اداره آن توسط اعضای یک خانوار از ویژگی‌های دیگر مشترک «مشاغل بخش غیررسمی» و «مشاغل خانگی» است. به بیان دیگر امکان تأسیس سریع بنگاه به دلیل عدم نیاز به مهارت و سرمایه استفاده از افراد خانوار در جریان تولید را فراهم می‌کند. معیارهایی از قبیل کارکن مستقل و کارکن فامیلی، در این دو بخش دلالت بر این ویژگی دارد.

ورود نیروی کار غیرماهر در بنگاه و کسب تجربه در آن و عدم ارتباط با مراکز آموزشی رسمی می‌تواند از دیگر ویژگی‌های مشترک

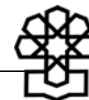
1. Ettlie and Rubenstein, 1987.

2. البته ذکر این نکته ضروری است که ممکن است در کنار ایجاد شغل در خانه ترجیحات مطلوبیت‌ها و رضایت‌های دیگری نیز وجود داشته باشد که فرد تصمیم به راه‌اندازی آن می‌کند. با این حال در توجیه انگیزه صرف ایجاد اشتغال این‌گونه فرض شده است که ترجیح اولیه هر فرد برای اشتغال آن است که محیط کار از محیط خانه جدا باشد.

3. این ویژگی‌ها براساس مطالب و مستندات است که از طریق پرتال سازمان بین‌المللی کار (ILO)، بانک جهانی (WB) به آدرس:

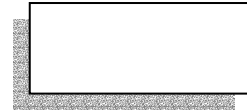
www.wb.org

www.Ilo.org

«مشاغل خانگی» و «بخش غیررسمی» باشد.

.
فقدان سرمایه و تخصص مورد نیاز برای تأسیس و اداره
بنگاه‌های بزرگ و عدم دسترسی به منابع و اعتبارات بانکی و دولتی موجب می‌شود که بنگاه‌های
خانگی در محدوده‌ای کوچک به فعالیت بپردازند.
.
دخالت دولت در چارچوب قوانین حمایتی نیروی کار،
قیمت‌گذاری و ... از دید برخی موجب اختلال در بازار به‌ویژه بازار کار و از دید برخی دیگر
جلوگیری از استثمار نیروی کار را در پی دارد. به‌رحال یکی دیگر از ویژگی‌های مشترک «بخش
غیررسمی» و «مشاغل خانگی» اعمال عدم کنترل‌های دولتی در بازار کار و تولیدات آنهاست.
البته محیط حاکم بر فضای کسب‌وکار و به‌طور کلی حضار اقتصادی - اجتماعی نیز در حدود
و ثغور بخش غیررسمی نیز مهم و تأثیرگذار است. به بیان دیگر آنچه در این گزارش در ارتباط با
موضوع «ساماندهی مشاغل خانگی» و بخش غیررسمی قابلیت طرح می‌یابد میزان اشتغال در آن
بخش است. به‌گونه‌ای که در سال ۱۳۸۲، شهرها در کسب فرصت‌های شغلی در بخش رسمی نسبت
به روستاییان پیشرو هستند. به‌گونه‌ای که در سال ۱۳۸۲، در بخش غیررسمی روستاییان ۷۵
درصد و شهری‌ها ۲۵ درصد از کل مشاغل غیررسمی را دارا بوده‌اند.^۱ این مهم از حیث
سیاست‌گذاری ما را به این نکته رهنمون می‌سازد که ساماندهی مشاغل در روستاها به‌طور عام و
«ساماندهی مشاغل خانگی» در بخش روستایی از اولویت و اهمیت بالایی برخوردار است.
نکته دیگر اینکه بررسی توزیع جمعیت مشاغل در بخش غیررسمی به تفکیک بخش‌های مختلف
اقتصادی نیز حائز اهمیت است به‌گونه‌ای که از میان کل شاغلان غیررسمی با هر ویژگی، بیشترین
جمعیت شاغل در بخش کشاورزی و ۶۹ درصد را تشکیل داده‌اند.
به‌طور کلی در جمع‌بندی این بحث باید گفت که براساس اطلاعات به‌دست آمده اصولاً موانع
ورود به فعالیت اقتصادی در بخش رسمی برای زنان، روستاییان و دانش‌آموختگان زیردپلم بسیار
بیشتر از مردان، شهرها و افراد دارای دیپلم و بالاتر است به‌طوری که فقط ۲۲ درصد از اشتغال
غیررسمی در اختیار زنان بوده است.

۱. ادواردز، پاول و ادواردز، سارا. کارآفرینی در کسب و کار خانگی، ترجمه محمود احمدپور داریانی، نشر محراب قلم، ۱۳۸۵.
۲. رنانی، محسن. ساختار اشتغال در بخش غیررسمی کشور، مجله اقتصادی، شماره ۴۹، ۵۰، ۱۳۸۴.
۳. سیدامیری، نادر. بررسی و تعیین عوامل مؤثر در رشد و توسعه کسب و کارهای خانوادگی در استان تهران، رساله کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۸۷.
۴. مجلس شورای اسلامی، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اداره کل فرهنگی و روابط عمومی، چاپخانه مجلس، ۱۳۷۷.
۵. مجلس شورای اسلامی، قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.
۶. مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه کشور.
7. Kellermomns, F.W. "Family Firm Resource Management, Commentary and Extensions", entrepreneurship theory and Practice, May 2005.

:

اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی»

مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان)، مطالعات انرژی، صنعت و معدن، مطالعات برنامه

و بودجه، مطالعات حقوقی، مطالعات زیربنایی

:

افشین حیدرپور (دفتر اقتصادی)

رؤیا طباطبایی یزدی

کمیسیون اجتماعی

محمدرضا مالکی (دفتر بودجه)، محمد بهادری (دفتر حقوقی)، مظفر کریمی، فرهاد

نصرتی نژاد (دفتر اجتماعی)، علی اصغر اژدری (دفتر انرژی صنعت و معدن)، حمید محرمی (دفتر

زیربنایی)

—:

—:

—:

—:

:(/)

۱. کسب و کارهای خانگی (Home Based Business)

۲. کسب و کارهای کوچک و متوسط (SMEs) (Small & Medium Enterprises)

۳. اشتغال بانوان (Women Employment)

۴. توانمندسازی (Empowerment)

// :

// :

// :